

Kutu 2.1

Firma Görüşmelerinden Elde Edilen Bulgular

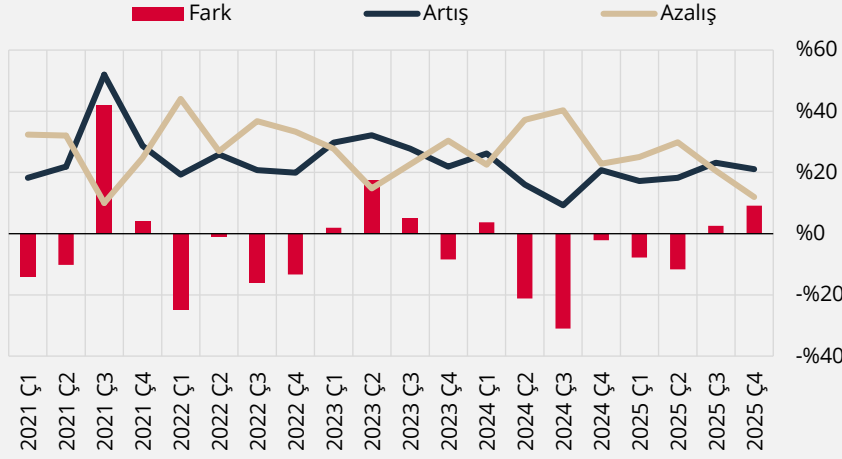
TCMB, reel sektör firmaları ile yüz yüze görüşmeler yaparak “**Reel Sektöre İktisadi Mercek (RESİM)**” çalışmasını yürütmektedir.¹ Bu kutu, temel olarak Ekim-Aralık 2025 döneminde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulguları ve Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının (SKDM) ihracata etkisine ilişkin firma değerlendirmelerini özetlemektedir.

Yılın son çeyreğinde yurt içi satışlar ve üretim sınırlı artmış, ihracat yatay seyretmiş, yatırım duruşundaki zayıflık ise devam etmiştir.

Yurt içi satışlar dördüncü çeyrekte sınırlı artmıştır.

Tüketici talebinde önceki çeyreğe göre belirgin bir iyileşme gözlenmemekle birlikte firmaların nakit akışı yaratma ve stok eritme amacıyla yaptıkları kampanyalar satışları desteklemiştir (Grafik 1). Bununla birlikte alım gücündeki aşınma, finansal koşullardaki sıkılık ve yeni yılda fiyat geçişleri öncesi satın alma isteğinin önceki yıllara kıyasla zayıf olması satışları sınırlamıştır. Firmalar arası ticarete, sıkı finansal koşullara, tahsilat risklerine ve iktisadi faaliyetin görünümüne ilişkin belirsizliğe vurgu sürmüştür.

Grafik 1: Firmaların Talep Algısı* (Önceki Çeyreğe Göre)



Kaynak: TCMB RESİM.

* Talep Algısı, firmaların mevcut satış gerçekleştirmeleri, siparişleri ve beklentileri dikkate alınarak yapılan değerlendirmeyi göstermektedir. Fark olarak gösterilen seri, bir önceki çeyreğe kıyasla talep algısı olumlu olan firmalar ile olumsuz olan firmalar arasındaki farkı göstermekte olup talep algısındaki değişimin boyutuna değil, firmalar arası yaygınlığına ilişkin bilgi sunmaktadır.

Ocak ayında yapılan görüşmelere göre ise, yılın ilk çeyreği için yurt içi satışlarda sınırlı yavaşlama mevcuttur. Finansal koşullardaki sıkılık, yoğunluğu azalan kampanyalar ve ücret artışlarındaki ılımlı seyir bu yavaşlamada etkili olmuştur.

¹ Bu çalışmanın temel amacı; farklı sektörlerdeki firmalarla görüşmeler yaparak dönemsel üretim, yurt içi ve yurt dışı satış, yatırım, istihdam, kredi koşulları, maliyet ve fiyat gelişmelerine ilişkin zamanlı bilgi edinmek, iktisadi faaliyeti yakından takip etmek ve TCMB ile reel sektör temsilcileri arasındaki iletişimi geliştirmektir. Yarı yapılandırılmış sohbet şeklinde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, para politikası kararları için nitelikli ve zamanlı bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır. Görüşmeler sektörel, bölgesel ve ölçek düzeyinde toplam iktisadi faaliyet içindeki ağırlıkları dikkate alınarak oluşturulan örneklem çerçevesinde imalat sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki firmalar ile gerçekleştirilmektedir. Grafikler, firma görüşmelerinden elde edilen anekdotel bilgilerin sayısallaştırılmasıyla üretilmektedir. Bu çalışma, firma görüşmeleri esas alınarak yapılan değerlendirme ve çıkarımları içermekte olup, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşlerini yansıtmamaktadır. Elde edilen bilgi, bulgu ve grafikler daha sonra yayımlanacak resmi istatistik, bilgi ve bulgularla farklılık gösterebilir.

İhracatta dördüncü çeyrekte belirgin bir değişim olmamıştır.

Küresel ticaret savaşları kaynaklı belirsizliklerin yılın ikinci yarısında kademeli şekilde azalması ve parite gelişmeleri yurt dışı satış gelirlerini olumlu etkilemiştir. Tekstil, hazır giyim, otomotiv yan sanayi gibi bazı sektörlerde katma değerli işlere yönelim ile küresel talebi güçlü seyreden enerji yatırımları ve savunma sanayi bağlantılı işler ihracata katkı sağlamıştır. Buna karşılık ABD dışı pazarlarda Çin rekabetinin güçlenmesi, rekabetçi fiyatlama zorlukları ve korumacılık politikaları ihracatta riskleri canlı tutmuştur. Nitekim son çeyrekte çoğu sektörün ihracatı miktarsal olarak azalmıştır. Diğer yandan, ocak ayı görüşmeleri 2026 yılı ilk çeyrek ihracatı için bir miktar yavaşlamaya işaret etmiştir. Bölgesel ve küresel jeopolitik gelişmeler ile Avrupa'da uygulanmaya başlanan ve 2026 yılı itibarıyla yeni bir aşamaya geçilen SKDM ihracatta belirsizlikleri artırmaktadır.

Üretim faaliyeti son çeyrekte sınırlı artsa da zayıf seyrini korumuştur.

İç piyasa ağırlıklı çalışan firmaların üretim faaliyeti dördüncü çeyrekte bir miktar artmıştır. Finansal koşullardaki sıkılık, nakit akışındaki bozulmalar, rekabet baskıları ve artan ithalat eğilimi üretimi sınırlayan unsurlar olmuştur. Ocak itibarıyla yapılan görüşmelere göre ilk çeyrekte üretim faaliyeti yavaşlamıştır.

Yatırım duruşundaki zayıf seyir sürmüştür.

Firmaların önemli bir kısmında yüksek üretim maliyetleri ve düşen karlılık ortamında risk almaktan kaçınma ve mevcudu koruma eğilimi sürmüştür. Talep görünümüne dair belirsizlikler, yüksek yatırım maliyetleri, bazı sektörlerde kampanya ağırlıklı satışlarla azalan karlılıklar ve atıl kapasite yatırımları sınırlayan unsurlar olmuştur.

Öz kaynak yapısı güçlü ve katma değerli ürün üreten özellikle büyük ve orta ölçekli firmaların yatırım isteği sınırlı ölçüde artmıştır. Bu dönemde, rekabet gücünü artırmaya ve maliyet azaltmaya yönelik otomasyon ve modernizasyon yatırımları öne çıkmıştır.

Mevcut istihdam planları korunmuştur.

Firmaların genel olarak mümkün olan en az sayıda çalışanla üretimi devam ettirme eğiliminde olması nedeniyle istihdam planlarında belirgin bir değişim olmamıştır. Maliyet azaltmak üzere yapılan otomasyon ve verimlilik artırıcı yatırımlar istihdam artış planlarını baskılamayı sürdürmüştür. Diğer taraftan, yaygın olmamakla birlikte, yatırım duruşu görece olumlu olan firmaların istihdam artış planlarında sınırlı bir toparlanma mevcuttur.

Finansman ihtiyacı artışına yönelik vurgu son çeyrekte azalmaya devam etmiştir.

Ağırlıklı olarak işletme sermayesi kaynaklı finansman ihtiyacı vurgusunun azalmasında maliyet artışlarındaki yavaşlama öne çıkmıştır. Mali yapısı güçlü büyük ve orta ölçekli firmaların ise ilave yatırım finansmanı vurgusu artmıştır.

Kredi koşulları ağırlıklı olarak faiz kanalından son çeyrekte gevşemeye devam etmiştir. Krediyeye erişim büyük ölçüde önceki çeyreğe benzer seyretmiştir.

Firmalar arası ticaret koşulları yılın son çeyreğinde önceki çeyreğe göre sınırlı gevşemiştir. Alacak tahsilatında sorun yaşadığını belirten firmaların oranı aralık ayında artış göstermekle birlikte, son çeyrek ortalaması önceki çeyreğin altında gerçekleşmiştir. Diğer yandan tahsilat problemlerinin devam etmesi nedeniyle, firmalar alacak risk artışlarına karşı temkinli kalarak güvenceli satış stratejilerini sürdürmektedirler.

Maliyet baskısı hafiflerken yeni yıl geçişi nedeniyle fiyat artışı planlayan firmaların oranı artmıştır.

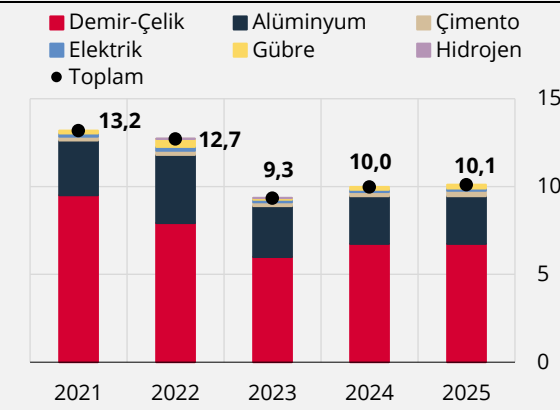
Girdi ve tedarik maliyetlerindeki artışa yapılan vurgu sınırlı bir düşüş sergilemiş; kur, enerji, işgücü ve finansman kaynaklı maliyet artışlarına yapılan atıflar ise belirgin şekilde gerilemiştir. Maliyet artışlarının yavaşlamasının yanı sıra kampanya dönemi kaynaklı rekabet baskıları son çeyrekte fiyat artışlarını sınırlandıran unsurlar olmuştur.

Planlanan fiyat artışlarında ağırlıklı olarak yıl başındaki ücret ayarlamaları ile buna bağlı olarak girdi fiyatlarında beklenen artışlar rol oynamaktadır.

RESİM Odak: SKDM'nin İhracata Etkisine İlişkin Firma Değerlendirmeleri

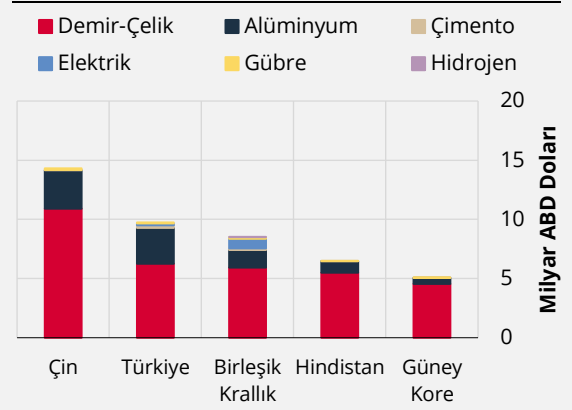
Avrupa Birliği (AB), Yeşil Mutabakat ile Avrupa'nın sera gazı emisyonlarını düşürerek Avrupa'yı dünyanın ilk iklim-nötr kıtası yapmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda AB, sınırları içerisinde üretim yapan firmaların rekabetçiliğini korumak ve karbon kaçağını önlemek amacıyla SKDM'yi tasarlamıştır. SKDM ile birlikte AB'ye ithal edilen malların karbon içeriğine göre (Euro/ton) karbon vergisi ödenmesi gerekmektedir. 1 Ekim 2023 tarihinde raporlama yükümlülüğü başlayan SKDM'de, 1 Ocak 2026 tarihinde mali yükümlülükler devreye girmiştir.

SKDM alüminyum, çimento, demir-çelik, elektrik, gübre ve hidrojen üretimi emisyonlarına uygulanmaktadır. Dolayısıyla SKDM bu ürün gruplarını üreten/girdi olarak kullanan tüm sektörleri doğrudan ya da dolaylı etkileyebilecektir. Bu 6 ürün grubunun Türkiye'nin AB ihracatı içindeki payı 2025 yılında yüzde 10,1 iken, 2021-2025 döneminde ortalama yüzde 11,1'e denk gelmektedir (Grafik 2). Söz konusu ürün gruplarının Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı 2021-2025 döneminde, demir-çelik ve alüminyum ürünleri öncülüğünde ortalama yüzde 4,6 olarak gerçekleşmiştir. SKDM ürünlerinin AB'ye ihracatında Türkiye'nin en önemli rakipleri Çin, Birleşik Krallık ve Hindistan'dır (Grafik 3).

Grafik 2: SKDM'ye Tabi Ürünlerin Türkiye'nin AB İhracatı İçindeki Payı* (%)

Kaynak: AB Resmi Gazete, TÜİK.

* 2025 yılı verileri Ocak-Kasım dönemini kapsamaktadır.

Grafik 3: SKDM'ye Tabi Ürünlerin AB'ye İhracatı ** (İlk 5 Ülke, 2023)

Kaynak: AB Resmi Gazete, TÜİK, UN Comtrade.

** Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle Rusya ihracat verilerine yer verilememiştir. Güney Kore için son veri 2022 yılına, diğer ülkeler için 2023 yılına aittir.

SKDM ana metal sektörünü doğrudan, diğer sektörleri ağırlıklı tedarik zincirleri üzerinden etkilemektedir.

RESİM görüşmelerinde SKDM gelişmelerine en fazla dikkat çeken sektörler ana metal, otomotiv ve beyaz eşya yan sanayileri, makine ile tekstil olmuştur. Ana metal sektöründe ana pazarı AB olan ve hurdadan üretim yapan bazı ihracatçı firmalar SKDM'ye uyumlu olup rakip ülkelere göre AB pazarında avantaj yakalayabileceklerini öngörmektedir. Buna karşılık bazı firmalar AB'nin kota politikasındaki değişimler ve hurda tedarikinde karşılaşılabilecek sorunlar nedeniyle avantaj kaybı olabileceğine dikkat çekmiştir. Ana pazarı AB olmayan ve cevherden üretim yapan ihracatçı firmalar ise SKDM nedeniyle AB'ye satış yapamayan rakip ülkelerin kendi pazarlarına yönelmesinin ihracatlarını olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir.

Avrupa'ya ihracat yapan otomotiv ve beyaz eşya yan sanayi ile makine sektöründen SKDM'ye hazırlıklı ve rekabet avantajı beklentisi olan firmalar bulunmaktadır. Bununla beraber SKDM'ye uyumlu girdi kullanmayan imalatçılar, daha çok tedarikçi değişimi ve yeni yatırım maliyetlerine bağlı AB pazarında kayıplarla karşılaşabileceklerini belirtmiştir. Özellikle, düşük sermayeli küçük ve orta ölçekli firmaların daha çok zorlanacağı vurgulanmıştır. Tekstil sektöründe büyük ihracatçı firmaların çoğu, üretimlerinde elektrik ve kimyasal kullanımlarını SKDM'ye uyumlu hale dönüştürdüklerini ve rekabet avantajına sahip olduklarını aktarmıştır.

Özetle, SKDM ihracat görünümünde belirsizlikleri artırırken, RESİM görüşmeleri bulgularına göre net etkinin sektörel dinamiklere, firmalara özgü faktörlere, rakip ülkelerin tepkilerine ve alınacak önlemlere göre şekilleneceği anlaşılmaktadır.